

KONVENCIJA BAŠ O NIJAMIA E ČHAVESKERE

KI ČHIB SO HALJOVENA O ČHAVE

„Nijamia“ si diso so sakova čhavo kamela te ovele ja te šaj te istemalkerel. Sa e čhaven isilen jeka jek nijamia. Akala nijamia si liparde ani Konvencia baš o nijamia e čhaveskere ko Uniime Nacie. Sa o nijamia si phandle maškar peste thaj sa si jeka jek džandle. Sakana kana keraja lafi baš o nijamia e čhaveskere kamela te gndina agjaar so te puča amen so si majšukar e čhavage thaj so si bare džandipastar baš lengoro dživdipe thaj sar te arakhenpe te na oven dukhavde. Hem tumen sar čhave sar so ka bajroven agjaar ka leljaren pobare dajatve thaj ka ovel tumen šajdipe te keren korkori tumaro alusaribe thaj te istemalkeren tumare nijamia.

„I Konvencija“ si phandlolafi maškar turli thema baš pakivkeribe jekajek nijamalo pervazi. Tiri them ratifikuingja i Konvencija baš o nijamia e čhaveskere ko 26 januari 1990 (sar kotor tari Jugoslavija), thaj ko 2 dekemvri 1993 berš (palo adava so uli biathinali them). Adava nišankerela kaj tiri them si dajativme te kerel sakova čhavo te istemalkerel sa o nijamia tari Konvencija.

Dženo 1 – Kas isi akala nijamia?

Sako beršencar teli 18 si čhavo thaj isile akala nijamia.

Dženo 2 – Nijami baš nadiskriminacija (nijami te na ovel diskriminacija)

Sa e čhaven isilen akala nijamia, bizo dikhibe kola si, kote dživdinena, so kerena buti lengere jerija, ki savi čhip kerena lafi, savi si lengiri religija, bizo dikhibe si li murš čhavo ja džuvli, koja si lengiri kultura, isilen li nesavo hendikepi, si li barvale ja čorole. Nijekhe čhaveja na kamela te vjavaharinelpo nanijamale upri savi te ovel funda.

Dženo 3 – Sa kamela te ovel ko tlo majšukar interesi

Sarine kamela te keren adava so si majšukar baši tute. Kana o manuša thaj o institucije anena nesavo dekreti, kamela te gndinen sar olengere dekretija ka keren asari upri o čhave.

Dženo 4 – Nijami te phere tire nijamija

I them si dajtvime te arakhel tire nijamija. Ola isi dajtva te del arka te familija, te kerel šartija thaj than kote ka šaj tu te bajrove thaj te phere tlo potencijali.

Dženo 5 – Nijami te le dromarina tari tiri familija

Tiri familija si dajtvime te del tut arka te sikljove sar te phere tire nijamija, thaj te kerel pakivkeribe baš tire nijamija.

Dženo 6 – Nijami baš dživdipe, terggjovibe tjak bajrovibe

Sa e čhaven isilen nijami baš dživdipe, a i them kamela te kerel sa baš sakone čhaveske ki te šaj te terggjovel thaj te bajrovel.

Dženo 7 – Nijami ko anav thaj themutnipe

Isi tut nijami ko anav taro kana ka bijangjove thaj džikobor isi šajdipe te pendžare tire jerijen thaj ola te keren sama baši tute. Tiro anav kamela te ovel hramome ano matikano lil baš o bijame, thaj adaleja ka ovel angigardo ano sa o dokumentija. Isi tut nijami ko themutnipe (te prepere ki them).

Dženo 8 – Nijami baš identiteti

Isi tut nijami baš tiro plesutno identiteti, themutnipe, anav thaj familijakere vjavaharija. Khonik našti te lel tutar adava. Jeka jek agjaar kamela te ovel tut oficijalnikano dokumenti- sar so si o ikaldo lil taro matikano lil baš o bijame, a pogeči thaj plesutni karta.

Dženo 9 – Nijami baš familija so ka kerel sama baši tute

Isi tut nijami te dživdine te jerijencar, salde na ko misalija kana adava si bilačo baši tute. Isi tut nijami te dživdine familijaja, so kerela sama baši tute. Džikobor tiro dat thaj daj si hulavde, isi tut nijami te ikere kontaktija e duje dženencar, salde na džikobor adava nane šukar baši tute.

Dženo 10 – Nijami te ove palem tire familijaja

Kana o čhavo ja leskoro dat thaj daj dživdinena ano turlu thema kamela te kerelpe lenge šajdipe te džan tari jek ki vaver them, agjaar so o čhave thaj o jerija leskere ka ačhoven ko kontakti, ja ka šaj te dživdinen barabar sar familija.

Dženo 11 – Nijami te ove arakhlo taro čoribe

Isi tut nijami te ove arakhlo taro mujalkanuneja ingalibe tari tiri them, ja te ovel tut nijami te ove arakhlo džikobor ikerena tut ki nesavi vaver them, trujal adava so tu na mangeja.

Dženo 12 – Nijami te vakere so gndineja

Isi tut nijami te de thaj te vakere tiro gndipe, a o beršale, ja o pophure manuša kamela te šunen tut, te leljaren to gndipe sar so kamela . Akava panda pobut isi tut nijami kana anela pe nesavo činavibe baši tute.

Dženo 13 – Nijami te sikavetut ko turli čhanija

Isi tut nijami te vakere bukja thaj te hulave tiro gndipe e vaverencar, trujal vakeribe, čitrakeribe, hramovibe ja ko savo te si vaver

čhani, salde džikobor adava na dukhavela ja ladžavkerela e vavere manušen.

Dženo 14 – Nijami baš tiri pakiv

Isi tut nijami te alusare tiri religija ja pakiv. Tiro dat thaj daj kamela te den tut arka te činave so si šukar, a so si bilačo, thaj so si adava majšukar baši tute.

Dženo 15 – Nijami baš unikerdo thaj tromalo khedipe

Isi tut nijami te ove kotor ja te fundirine tiri grupa thaj jekajek e vavere terne čhavencar thaj manušenar te sikave tire gnde, sa džikote adaleja na dukhavgereja e vaveren.

Dženo 16 – Nijami baš privatnipe

Isi tut nijami baš privatnipe. Isi tut nijami te ove arakhlo taro atakija upro adava sar dživdineja, familija thaj o bukja kola preperena tuke.

Dženo 17 – Nijami baš informacije kolen so haljoveja

Isi tut nijami te lejare informacije, kola si džandipastar baš tiro šukaripe, thaj adava tari televizija, lila, radio, patrina, kompjuteri thaj vavera hainga. Isi tut nijami te ove arakhlo, taro informacije thaj materijalia kola si bilače tuke, thaj nijami te lejare dromarina kote šaj te arakhe thaj te haljove informacije so kamena tuke.

Dženo 18 – Nijami baši tute te keren sama tire jerija ja tutorija

Isi tut nijami baši tute te keren sama jekajek tire jerija/jeri. Tire jerienge, ja tutoreske džikobor si zaruri te delpe lenge arka baš tiro arakhibe thaj terbijati thaj bajrovibe, thaj tiro arakhibe džikobor si ola ki buti.

Dženo 19 – Nijami te ove arakhlo taro istemalkeribe takati

Isi tut nijami te ove arakhlo sar so kamela taro ratvakeribe, maltretiribe, badanalo thaj gogjalo, bizo dikhibe kerena adava tire jerija ja nesavo vaver manuš.

Dženo 20 – Nijami baš arakhibe ko familijarno maškar ja than dživdipaske

Džikobor tiri familija našti te kerel sama upri tute thaj te arakhel tut, tgani baši tute kamela te kerel sama vaver familija ja ustanova kola so pakivkerena tiri religija, kultura thaj čip.

Dženo 21 – Nijami te ove arakhlo džikobo sijan adoptirime

Isi tut nijami baš arakhibe thaj sama džikobor sijan adoptirimi, adoptirimo ja thanakerdo ani arakhibaskiri familija, thaj ko adava sakana te dikhelpe so si majšukar baši tute.

Dženo 22 – Nijami baš hulavdo arakhibe te sijan našlo manuš.

Isi tut nijami baš hulavdi arka thaj arakhibe džikobor sijan našlo manuš (te sijan sine takatime paldime tari tiri phuv te dživdine ki vaver) thaj ko adava isi tut sa o nijamija tari akaja Konvencija.

Dženo 23 – Nijami baš džipherdi arka te isi tut nesavo hendikepi

Te isi tut nesavo hendikep isi tut nijami baš džipherdi arka, ki te šaj te dža ani sikljovni, te sasljare tut thaj te bajrove ki te legare sahno thaj biathinalo dživdipe. Isi tut sa o nijamija tari akaja Konvencija, sar thaj o nijamija tari Konvencija baš manuša invaliditeja.

Dženo 24 – Nijami baš majšukar sastipaskoro arakhibe

Isi tut nijami baš majšukar sastipaskoro arakhibe, arakhlo pani pijbaske, šukar hajbe, užo thaj arakhlo dživdipaskoro maškar thaj informacie so ka den tut arka te ove ko šukar hali.

Dženo 25 – Nijami te dikhelpe ko save šartija dživdineja, džikobor na dživdineja khere

Džikobor arakheja tut ki nesavi ustanova ja na sijan khere sebepi vavera bukja, isi tut nijami ničale te kontrolirine pe o efekti so dela o thanakeribe, ovela li pošukar o hali ki te dikhelpe kobor adava si majšukar thaj zaruri baši tute.

Dženo 26 – Nijami baš socijalnikano arakhibe

Isi tut nijami baš džipherde finansie tari them džikobor tiri familija nane ko šukar materijalnikano hali.

Dženo 27 – Nijami baš dživdipaskoro standardi zaruri baš tiro nijamalo bajrovibe

Isi tut nijami baš hajbe, šeja, arakhlo than dživdipaske thaj nijami te oven pherde tire fundavne zarurija. Kamela te dživdine ko šartija so ka keren tiro čačutno, nijamalo bajrovibe, sar o vavera čhave.

Dženo 28 – Nijami baš edukacija

Isi tut nijami baš šukar, kvalitetno thaj bizolove edukacija. Kamela te keren ničale te dža ki sikljovni thaj te educirine tut dži majučo nivelo. Tiri sikljovni kamela te ovel arakhlo than kote dikhelape i disciplina pakivkerindoj tiro manušipe thaj garvasijalipe. O barvale phuvja kamela te den arka e počorole phuvjenge ki te na oven čhave avrijal tari sikljovni, thaj sa pobut te bajroven o tehniko thaj o čhanija e siklanakere.

Dženo 29 – Nijami baš edukacija so kerela tuke arka te bajrare tire majšukar karakteristike thaj kabulipa

I edukacija kamela te del tut arka te istemalkere thaj te bajrare tire talentija thaj šajdipa. Oj jekajek kamela te del tut arka te sikljove ano sansari, te arakhe e dživdipaskoro tha, thaj te pakivkere tire jerijen thaj e vavere manušen, tiri plesutni kultura thaj tradicija, numa thaj i tradicija hem i kultura e vavere menušengiri.

Dženo 30 – Nijami te arakhe tiri kultura kana si oj javerčhani tari kultura e buteder vavere manušengi

Isi tut nijami te sikljove thaj te istemelkere i čhib te familijakiri sar thaj o adetija te familijake, bizo dikhibe kobor o manuša tari them kolate dživdineja istemalkerena olen. Baš o minoritetija thaj domorodna grupe kamela hulavdo arakhibe akale nijamesko.

Dženo 31 – Nijami baš khelin thaj dajanipe Isi tut nijami baš dajanipe, khelin thaj te le than ko turli aktivitetija

Dženo 32 – Nijami te arakhe tut tari buti so si bilači thaj činavela tut te dža ki sikljovni

Na kamela te muken tut te kere buti so nane šukar baši tute, so si bilači baš to sastipe tahj baši koja našti te dža ki sikljovni. Te kereja buti isi tut nijami baš arakhle šartija baš butikeribe thaj te ovel tuke adava pokime.

Dženo 33 – Nijami te ove arakhlo tari droga Isi tut nijami te ove arakhlo tari droga thaj taro biznis kinobikinibaja droga.

Dženo 34 – Nijami te ove arakhlo taro seksualno bilačo istemalkeribe

Isi tut nijami te ove arakhlo taro seksulano bilačo istemalkeribe. Nijek na kamela te dolel tut, ja te rodel te sikave kotor taro tiro nango badani. Nijek našti te rodel tutar te dole nekas, ja te sikavel tuke kotor taro plo badani. O phureder manuša kamela te arakhen tut taro manuša so mangena te keren tuke bilačipe ko asavko čhani.

Dženo 35 – Nijami te ove arakhlo taro čoribe thaj bikinibe

Nikaske nane muklo te čorel tut thaj te bikinel tut. I them kamela te kerel sa ki te čhinafel te arakhe tut ko asavko hali, koleste aljan bizo tiro magnipe.

Dženo 36 – Nijami te ove arakhlo taro aktivitetija kola šaj te keren bilačipe ko tiro bajrovibe

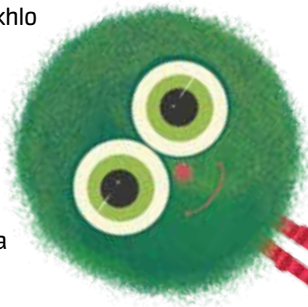
Isi tut nijami te ove arakhlo taro numa savo te si čhani eksploatacijakoro (te ove istemalkerdo)

Dženo 37 – Nijami te ove arakhlo taro čhelalipe thaj ladžavipe te phagergjan o kanuni

Nikaske nane muklo te sankcionirinel tut ko čhelalo čhani, ja ko čhani so ladžavkerela tut, džikobor aveja ko phageribe e kanuneja. Nikana na kamela te čhiven tut ko phandipe barabar e bare manušenar, thaj sakana kamela te ovel tut kontakti te familijaja. Kana si simantrikerdo tiro tromalipe isi tut nijami baš nijamali arka thaj nijami te puče. O adalati ja vaver badani kamela ko vakti te nel čhinafibe baš tute.

Dženo 38 – Nijami te ove arakhlo kana isi mareba

Isi tut nijami te ove arakhlo thaj tromalo kana isi mareba. Tiri radža na kamela te mukel e čhaven telo 15 berš te džan askeri. Džikobor arakljoveja ki marebakiri zona kamela te delpe tuke hulavdo arakhibe.

Dženo 39 – Nijami baš arka te vjavaharingjepe bilače tuja

Isi tut nijami baš arka džikobor sijan sine ratvardo, bizi sama ja bilače vjavaharingjepe tuja.

Dženo 40 – Nijami baš nijamali arka thaj fer istemalkeribe kana sijan mujal o kanuni

Te sijan došakerdo/došakerdi kaj phagergjan o kanuni kamela te le nijamali arka thaj fer tretiribe taro manuša so kerena buti ko nijamalo sistemi. Ka bičhalen tut ko phandipe salde džikobor zurakergjape kaj kergjan nesavo pharo došalipe. Sakana kamela te leljarenpe

napija baš pošukarkeribe tiro vjavahari ano sasoitnipe.

Dženo 41 – Nijami baš majšukar arakhibe tire nijamengo

Džikobor o kanunija ani tiri them dena pošukar arakhibe tire nijamenge numa o džene tari akaja Konvencija, tgani kamela te istemalkeren pe adala kanunija.

Dženo 42 – Nijami te pendžare tire nijamija

Isi tut nijami te pendžare tire nijamija. O bare manuša jekajek kamela te džanen adala nijamija thaj te den tut arka te dodžanelen.

Džene taro 43-54 – Akala nijamija popaše vakerena sar o radže thaj o maškardžijaneskere organizacije sar so si UNICEF ka keren buti ki te keren thaj o vavera čhave te oven arakhle trujal istemalkeribe o poupre liparde nijamija sar nijamija e čhaveskere.

www.detskiprava.mk

Република Македонија
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
Republika e Magedonisë
AVOKATI I POPULLIT
OMBUDSMAN
Republic of Macedonia

design: www.koma.mk